

- науки України від 12 січня 2021 року №33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 01.11.2021).
3. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підруч. Друге вид., доповн. К. : ВД «Слово», 2011. 704 с.
 4. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. 4-те вид., доопр. і доп. Харків : Ранок, 2013. 192с
 5. Науменко Т. С. Активизация речи детей раннего возраста в дошкольных учреждениях : автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1991.
 6. Сас О. О. Лінгводидактична спадщина є. і. тихеєвої у збагаченні словника дітей дошкільного віку. *Молодь і ринок*. № 6 (113). 2014.
 7. Стахова Л. Л., Іванія Ю. О. Активізація словника дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції* (15 лютого 2019 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. 196 с.
 8. Степанова О. І. Особливості розвитку словника у дітей з порушенням мовлення. *Наукові записки РДГУ*. Випуск 10 (53). 2014.
 9. Тиндюк Н. Т. Педагогічні аспекти розвитку словника дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*. Випуск 1.45 (106).

УДК 376-056.34-053.5:81'233

А. І. Кравченко

*кандидат педагогічних наук, професор
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

О. І. Савенко

*магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті представлено методику корекційної роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання, зазначено переваги та принципи інклюзивного навчання, надано перелік дидактичних ігор, що їх можна використати в процесі навчання дітей переказу та складання розповіді.

В статтє представлена методика коррекционной работы по развитию связной речи детей младшего школьного возраста с задержкой психического развития в условиях инклюзивного обучения, указаны преимущества и принципы инклюзивного обучения, предоставлен перечень дидактических игр, которые можно использовать в процессе обучения детей пересказа и составлению рассказа.

The article presents the method of corrective work on the development of coherent speech of primary school children with mental retardation in inclusive education, the benefits and principles of inclusive education, provides a list of

didactic games that can be used in teaching children translation and storytelling.

Ключові слова: зв'язне мовлення, інклюзивне навчання, дидактична гра, діти із затримкою психічного розвитку.

Ключевые слова: связная речь, инклюзивное обучение, дидактическая игра, дети с задержкой психического развития.

Keywords: coherent speech, inclusive education, didactic play, children with mental retardation.

Постановка проблеми. Досить неоднорідною групою за виявленням порушень є група дітей із затримкою психічного розвитку. Поняття «затримка психічного розвитку» об'єднує відхилення, що є різноманітними за походженням, за глибиною якості та рівнем інтелектуальної діяльності дитини. Т. Махукова зазначає, що в дітей із затримкою психічного розвитку спостерігаються порушення зв'язного мовлення, які обумовлені недостатнім аналізом ситуації, порушенням смислового програмування змісту зв'язного тексту, невідповідністю розгортати смислову програму, використовуючи серію послідовних та пов'язаних між собою речень, недостатньою сформованістю діалогічного мовлення [6]. Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що однією з основних проблем сучасної методики навчання мови є формування умінь і навичок зв'язного мовлення, в тому числі дітей із затримкою психічного розвитку, які навчаються в інклюзивному класі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі вивчення

особливостей мовлення дітей із затримкою психічного розвитку присвятили свої дослідження В. Лубовський, Н. Борякова, Є. Соболевич, А. Колупаєва, В. Тарасун, Г. Соколова, О. Доскалова, С. Осіпцова, Т. Махукова, А. Власова, М. Певзнер, Є. Мальцева, В. Лубовський, Р. Лалаєва. В загальному психолого-педагогічному напрямку дану проблему досліджували Т. Андрющенко, В. Синьов, А. Богуш, Т. Карбанова, Н. Максимова, Л. Носкова, Н. Менчинська, В. Піскун, В. Ямницький та ін. Зміст психолого-педагогічного супроводу дітей з затримкою психічного розвитку висвітлює В. Войтко [1]. У методичних рекомендаціях Л. О. Кондратенко розкрито методологічні засади організації діяльності, мета, завдання та зміст роботи практичного психолога щодо психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із затримкою психічного розвитку, в умовах дошкільного навчального закладу [3]. Г. Б. Соколова присвятила своє дослідження вивченню особливостей розвитку лексико-семантичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. О. С. Доскалова у своїй роботі розглядає особливості роботи з дітьми молодшого шкільного віку з затримкою психічного розвитку, Н. М. Голуб – особливості організації корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання [2].

Мета статті – представити методику корекційної роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання, застосування дидактичної гри.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного або психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту [сайт]. Інклюзія – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [7]. Для дитини з особливими освітніми потребами, тобто для дитини, яка потребує додаткової підтримки в освітньому процесі, має бути створено спеціальне – інклюзивне – освітнє середовище, що являє сукупність умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей.

Міністерство освіти і науки України визначає переваги інклюзивного навчання:

- усуває фізичні, інформаційні, інституційні бар'єри в системі освіти дітей з особливими освітніми потребами та в системі підтримки даної групи дітей;

- в інклюзивному класі створюється атмосфера спокійного прийняття відмінностей інших людей;
- сприяє більш високому залученню батьків до процесу навчання дітей;
- діти з особливими освітніми потребами отримують навички комунікації та формують належні способи взаємодії з однолітками та дорослими в школі та поза її межами;
- діти з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання отримують можливість соціалізації, розвитку своїх інтересів і талантів і подальшої інтеграції в суспільство [7].

Основними принципами інклюзивного навчання є наступні:

- усі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це є можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності між ними;
- школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів, узгоджуючи різні види й темпи навчання;
- школи мають забезпечити якісну освіту для всіх завдяки складанню відповідного навчально-методичного плану, застосуванню відповідних організаційних заходів, відповідних методів викладання, використанню відповідних ресурсів та засобів та завдяки створенню партнерських зв'язків зі своїми громадами;
- діти з особливими освітніми потребами мають отримувати додаткову допомогу, що може

знадобитися їм для забезпечення успішного процесу навчання [5].

Розвиток зв'язного мовлення відбувається в школі на уроках мови. Ця робота проводиться педагогом спеціально з метою оволодіння дітьми мовними нормами, формування в дітей умінь висловлювати свої думки в усній і писемній формі, користуючись для цього потрібними доречними мовними засобами у відповідності до мети, змісту і умов спілкування [4].

Довгий пошук корекційного засобу розвитку зв'язного мовлення дозволив нам обрати дидактичну гру в якості засобу, який би допоміг більш ефективно вирішити зазначену проблему. Ми пропонуємо використовувати дидактичну гру на корекційних заняттях з дітьми молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання.

Представимо дидактичні ігри, що їх ми використали під час корекційної роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей із затримкою психічного розвитку.

Дидактична гра «Врятуємо пори року»

Мета: формування навичок складання описових розповідей на основі визначення характерних ознак пір року.

Обладнання: картки із зображеннями пір року.

Хід гри. Педагог повідомляє дитині, що Злий Чарівник полонив усі пори року, пропонує їх врятувати. Для цього необхідно назвати якомога більше ознак кожної пори

року. Якщо дитина правильно називає ознаки, то педагог дає їй картку із зображенням відповідної пори року.

Дидактична гра «Я почну, а ти продовжуй»

Мета: формування навичок складання речень різної структури.

Хід гри. Педагог пропонує дитині слухати початок речення, придумати кінцівку та повторити речення цілком.

(Оленка зайшла в магазин і ...

Листя жовтіє ...

Вранці хлопчик вийшов на вулицю ... тощо).

Дидактична гра «Згадай, що було»

Мета: формування навичок складання речень різної структури.

Хід гри. Педагог пропонує дитині розглянути сюжетний малюнок, потім перевертає його та ставить запитання за змістом картинки.

(Скільки дітей гуляло у дворі? Скільки дітей ліплять Снігову бабу? Хто катається на санчатах? тощо).

Дидактична гра «Інтерв'ю»

Мета: закріплення вміння учнів користуватися розповідними та питальними реченнями.

Хід гри. Педагог пропонує дітям об'єднатися в пари: кореспондент – респондент; «кореспондент» складає запитання за запропонованою темою, а «респондент» відповідає на них. Потім учні міняються ролями.

Дидактична гра «Загадай-но»

Мета: формування навичок складання описових розповідей на основі визначення характерних ознак та

якостей предмета.

Обладнання: предметні картки.

Хід гри. Педагог пропонує дитині скласти мими розповідь-опис (загадку), а педагог має вгадувати, про який предмет розповідає учень.

Дидактична гра «Речення розсипалось»

Мета: формування навичок складання речень з даними словами.

Хід гри. Педагог пропонує дитині скласти речення зі слів, які розташовані не в правильному порядку.

Дидактична гра «Плутанина»

Мета: формування навичок складання розповідей.

Обладнання: картки із зображеннями персонажів казок, атрибутів.

Хід гри. Педагог пропонує дитині обирати картки, що розташовані зображенням донизу, та скласти нову казку.

Аналогічно можна пропонувати скласти сюжетну розповідь з порою на окремі сюжетні картинки з різних серій.

Дидактична гра «Плутанина» (2)

Мета: формування навичок знаходити помилки в реченні, виправляти їх, скласти речення.

Хід гри. Педагог пропонує дитині послухати речення та виправити їх, представити правильний варіант (Гарбузи їдять малину. – Малюки ростуть під тином. Жабеня летить в ракеті. – Космонавт спить в очереті.)

Дидактична гра «Чим схожі і чим відрізняються?»

Мета: розвиток пояснювального мовлення.

Обладнання: пари різних предметних картинок (заєць – вовк, море – океан, шафа – холодильник, літак – пташка).

Хід гри. Педагог пропонує дитині розглянути картинки, визначити спільне та різне. Можна ускладнити завдання: запропонувати дітям скласти з цими словами римовані рядки (віршики).

Представлені ігри були додатковими навчальними завданнями, що їх могли виконати учні із затримкою психічного розвитку. Дані завдання обговорювались з вчителем, рішення про застосування тієї чи іншої гри приймалось разом із вчителем.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Однією з основних проблем сучасної методики навчання мови є формування умінь і навичок зв'язного мовлення, в тому числі дітей із затримкою психічного розвитку, які навчаються в інклюзивному класі. Розроблена нами методика розвитку зв'язного мовлення дітей із затримкою психічного розвитку в інклюзивному класі засобом дидактично гри є ефективною, сприяє взаємопов'язувати та реалізовувати навчальну, розвивальну й виховну функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтко В. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку : навчально-методичний посібник. Кропив-

- ницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017.
2. Голуб Н. М. Особливості організації корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами із загальним недорозвиненням мовлення, затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2020. Вип. № 15 С. 56-65.
 3. Діти з затримкою психічного розвитку : характеристика, особливості психологічного супроводу : метод. Реком. для методистів із психологічної служби, практичних психологів дошкільних навчальних закладів / уклад. Л. О. Кондрате нко. Суми : РВВ КЗ Сумський ОІППО, 2015.
 4. Дорошенко С. І. Розвиток мовлення молодших школярів. К. : Освіта, 1987. 124 с.
 5. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. К. : «А. С. К.», 2012. 308 с.
 6. Махукова Т. В. Особливості складних синтаксичних конструкцій у мовленні дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013, Серія 19. Вип. 23. URL : [http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/207/browse?type=author&order=ASC&rppD1%85%D1%83%D0%B A%D0% \(дата звернення: 28.10.2021\)](http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/207/browse?type=author&order=ASC&rppD1%85%D1%83%D0%B A%D0% (дата звернення: 28.10.2021)).
 7. Сайт МОНУ URL : [https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya \(дата звернення: 28.10.2021\)](https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya (дата звернення: 28.10.2021)).

УДК 37(477)(09):376.36

А. І. Кравченко

*кандидат педагогічних наук, професор
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

К. О. Зелінська-Любченко

*кандидат педагогічних наук, доцент
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

І. В. Кравченко

*старший викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

РОЛЬ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ПЕДАГОГІВ У КОРЕКЦІЙНО- ЛОГОПЕДИЧНОМУ ПРОЦЕСІ З ДІТЬМИ

У статті розглядаються питання взаємодії сім'ї та педагогів у корекційно-логопедичному процесі з дітьми.

В статье рассматриваются вопросы взаимодействия семьи и педагогов в коррекционно-логопедическом процессе с детьми.

The article discusses the issues of interaction between family and teachers in the correctional speech therapy process with children.

Ключові слова: діти з мовленнєвими порушеннями, взаємодія, мовленнєвий розвиток, сімейне виховання, батьківська компетентність.

Ключевые слова: дети с речевыми нарушениями, взаимодействие, речевое развитие, семейное воспитание, родительская компетентность.

Key words: children with speech disorders, interaction, speech development, family upbringing, parental competence.

Постановка проблеми. Мовлення є основою формування соціаль-